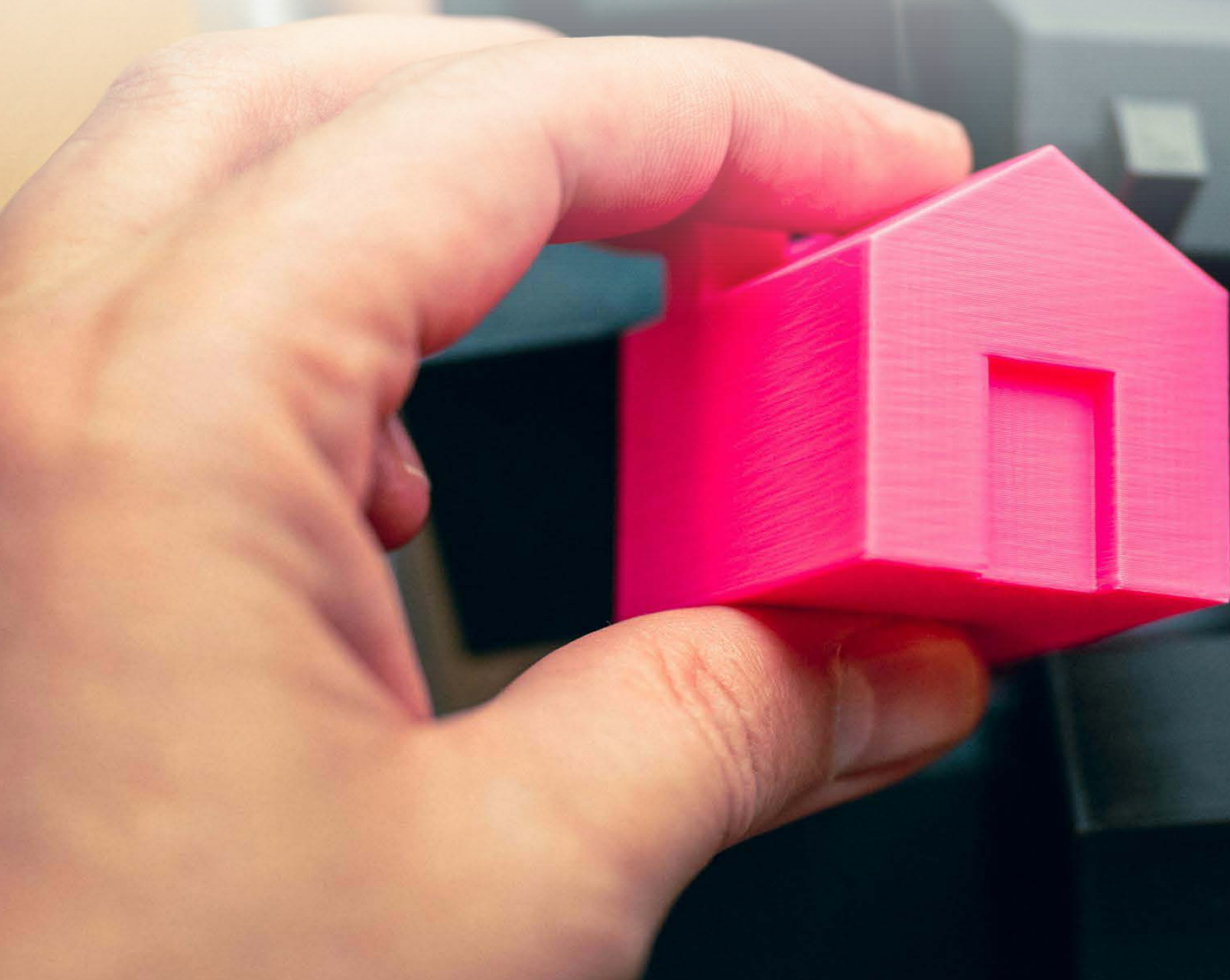

SLOVENSKÉ DOMÁCNOSTI V KRÍZE: FINANČNÉ AKTÍVA Z KALUŽE DO BLATA?

Cennými radami, pripomienkami, užitočnými informáciami prispeli:

doc. Ing. Tomáš Želinský, PhD., Ekonomická fakulta TUKE

Ing. Anton Marcinič, PhD., ekonóm, Konfederácia odborových zväzov SR

Text neprešiel odbornou jazykovou korektúrou.

Autor a odborná garancia:

PhDr. Ján Košč

Október 2024

Ilustračná fotografia je licencovaná globálnou sieťou tvorcov Pexels.

ÚVOD

Majetok domácností a jednotlivcov je jedným z hlavných determinantov životnej úrovne obyvateľstva, ale aj rozvoja ekonomík jednotlivých krajín. Na Slovensku je väčšina majetku domácností, až 80 percent, koncentrovaná v nehnuteľnostiach a aj to v drvivej väčšine v nehnuteľnostiach, v ktorých obyvatelia domácností aj reálne bývajú, čo zásadne znižuje likviditu majetku (Cupák a kol. 2023). Preto je dôležité sledovať mieru čistých a hrubých finančných aktív, ktoré sú očistené od nehnuteľného majetku.

Popri čistých finančných aktívach je dôležité sledovať aj mieru zadĺženia a podiel zadĺženia na hrubých finančných aktívach. Všetky tieto ukazovatele nám poskytujú komplexnejší pohľad na životnú úroveň slovenských domácností a jednotlivcov, ako aj na ich schopnosť čeliť prípadným krízam, hospodárskym poklesom alebo nečakaným výdavkom. Rovnako nám to poskytuje náhľad na schopnosť jednotlivcov a domácností vytvárať si rezervy do budúcnosti a schopnosť zaistiť si slušné dôchodkové zabezpečenie na starobu.

Tieto dáta nám môžu pomôcť robiť hospodárske, priemyselné, ale aj daňové a sociálne politiky takým spôsobom, aby sme životnú úroveň obyvateľstva zlepšovali. Nie všetko je možné vysvetliť príliš zjednodušujúcim odkazom na nízku finančnú gramotnosť obyvateľstva. Pretože tá nemusí a vlastne ani nie je príčinou, ale skôr symptómom súčasného stavu. Pravdepodobne by sme, okrem finančnej gramotnosti, na Slovensku mali zapracovať aj na sociálnej gramotnosti, aby sme viac rozumeli chudobnejším vrstvám našej spoločnosti, ktorým ani zvládnutie tých najzložitejších matematických úloh nepomôže vystačiť na nízkych príjmoch vysoké čisté finančné aktíva.

V tejto analýze vychádzame zo správy a dát finančnej a poisťovacej skupiny Allianz, ktorú odbor výskumu spoločnosti Allianz zverejňuje každý rok na jeseň. Zo zverejnených aktuálnych, ale aj historických dát (2019 - 2023) sme sa zamerali na tzv. nové krajiny, ktoré vstúpili do EÚ ako posledné, konkrétne ide o krajiny bývalého východného „socialistického“ bloku, ako sú Bulharsko, Česko, Estónsko, Chorvátsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Slovensko, Slovinsko, Poľsko a Rumunsko, ktoré zároveň patria medzi tzv. dobiehajúce ekonomiky (AWGR 2020 - 2024).

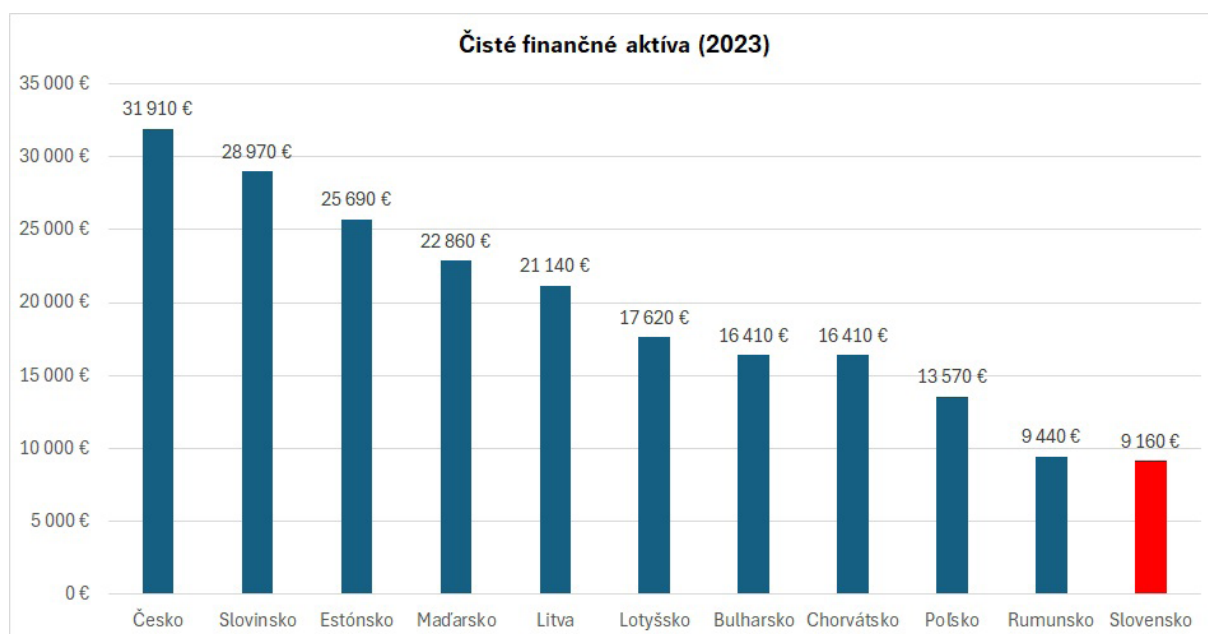
Metodológia Allianz Global Wealth Report (2024)

Správa Allianz Global Wealth Report analyzuje hrubé finančné aktíva v držbe domácností, t. j. hotovosť a bankové vklady, pohľadávky voči poisťovniam a dôchodkovým inštitúciám, cenné papiere (akcie, dlhopisy a investičné fondy) a ostatné pohľadávky, a záväzky, ktoré vznikli domácnostiam. Vychádza z údajov z 57 krajín. Táto skupina krajín pokrýva 91 % svetového HDP a 72 % svetovej populácie.

PREPAD NA DNO

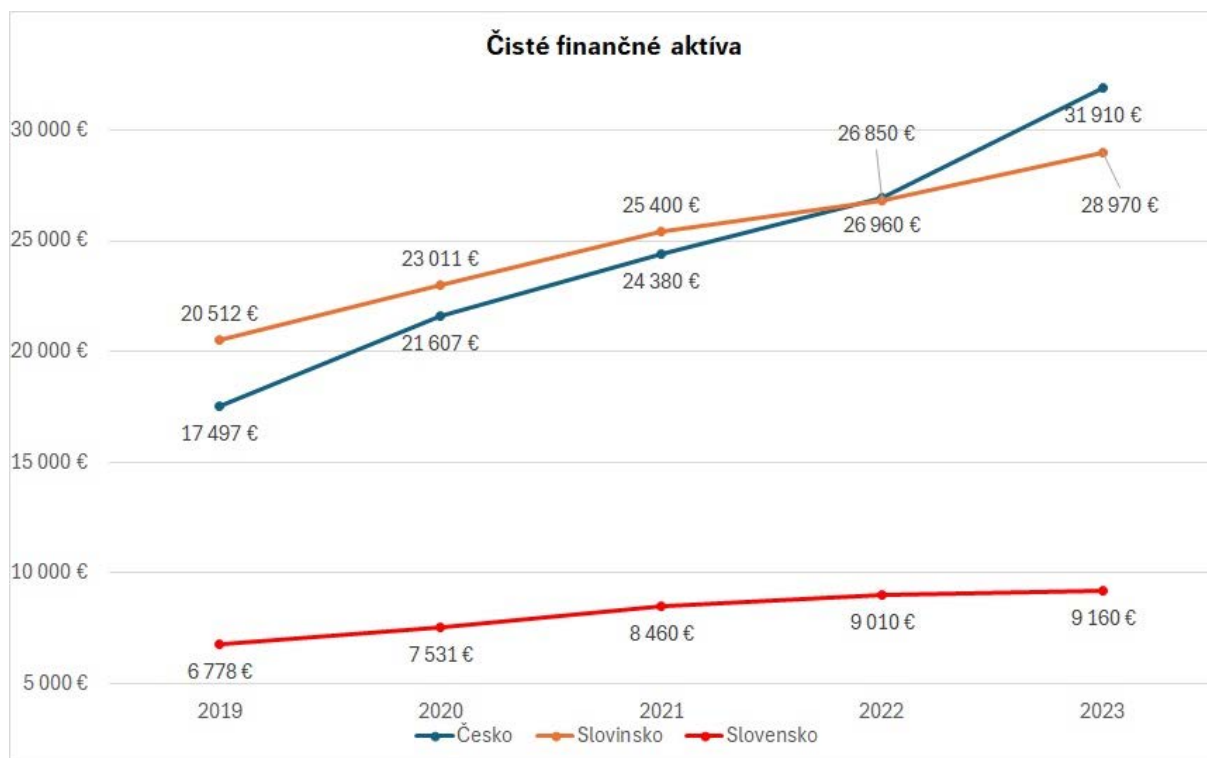
Finančný majetok Slovákov je po pandémii, energetickej kríze a vysokej inflácii úplne najnižší spomedzi vybraných krajín (Obr. 1). V roku 2023 sme sa prepadli aj pod úroveň čistých finančných aktív priemerného Rumuna, keďže v predchádzajúcich rokoch boli v tomto ukazovateli na dne tohto rebríčka práve Rumuni. No ak ide o pomer dlhov a čistého finančného majetku, sú na tom slovenskí občania dlhodobo suverénne najhoršie.

Z aktuálnej, pred pár dňami zverejnenej správy Allianz vyplýva, že kým priemerný Slovák vlastní čisté finančné aktíva vo výške 9 160 eur, priemerný Čech vlastní 31 910 eur, Slovinec 28 970 eur, Maďar 22 860 eur a Poliak 13 570 eur.

Obr. 1 – Čisté finančné aktíva, zdroj: AWGR 2024

Čisté finančné aktíva priemerného občana Slovenska medziročne vzrástli o 150 eur, no ich rast je v porovnaní s inými, najmä s krajinami, ktoré sú spoločne so Slovenskom pokladané za najpriemyselnejšie krajiny EÚ, najpomalší (Obr. 2).

Obr. 2 – Čisté finančné aktíva Slovenska, Slovinska a Česka (2019-2023), zdroj: AWGR 2020 - 2024

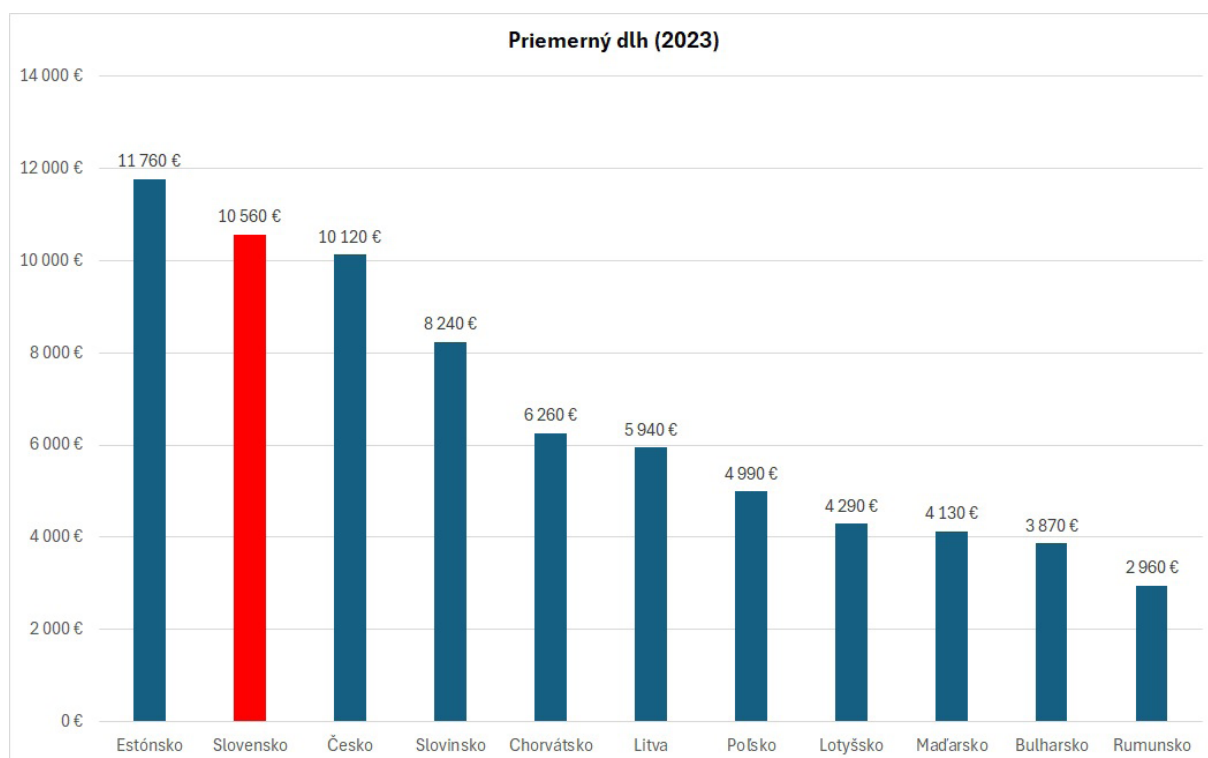
Nedostatočnosť rastu čistých finančných aktív je zrejmá, najmä ak si ich rast dáme do kontextu s infláciou, ktorú sme zažili v minulých rokoch (Tab. 1), a aj s predpokladanou infláciou v roku 2025 (5,0 - 5,4 percenta podľa prognóz RRZ a IFP zo septembra 2024), ktorá má patriť medzi najvyššie v EÚ.

	2019	2020	2021	2022	2023
Česko	2,6	3,3	3,3	14,8	12,0
Slovinsko	1,7	-0,3	2,0	9,3	7,2
Slovensko	2,8	2,0	2,8	12,1	11,0

Tab. 1 - Inflácia (HICP) Slovensko, Slovinsko a Česko (2019 - 2023), zdroj: Eurostat, prc_hicp_aind

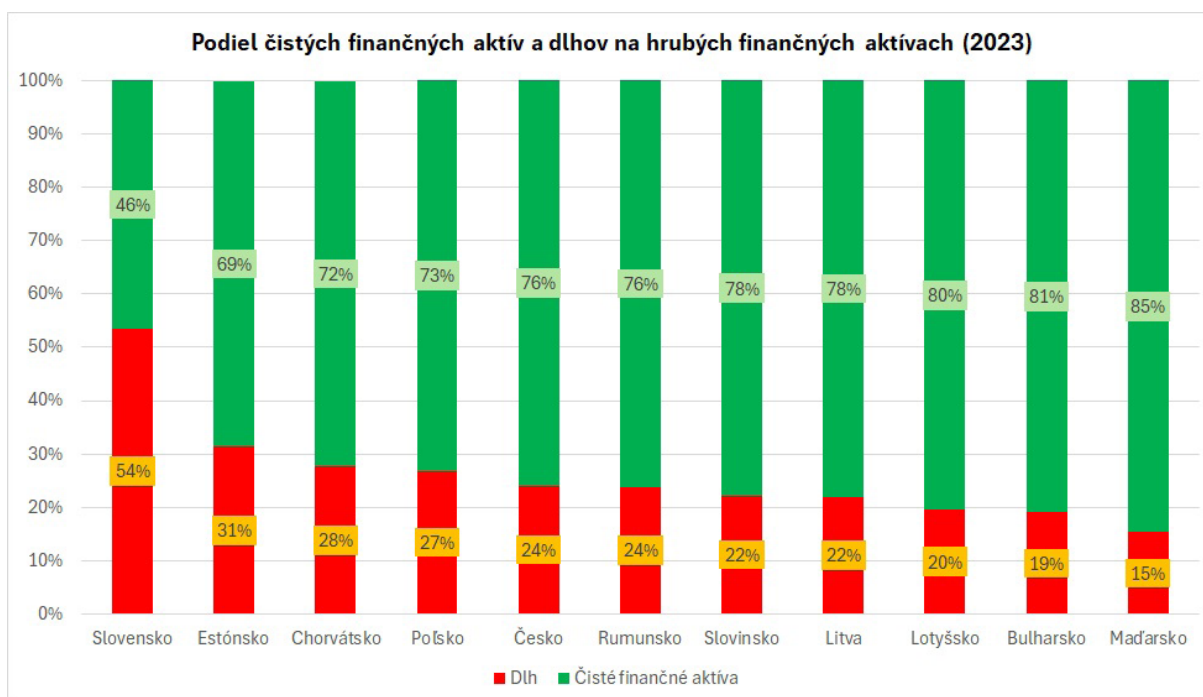
DLHODOBO A REKORDNE

Druhým, ešte zásadnejším problémom, s ktorým sa boríme už niekoľko rokov, je miera zadlženia priemerného obyvateľa Slovenska. Spomedzi porovnávaných krajín máme druhý najvyšší dlh (Obr. 3). Priemerný dlh slovenského obyvateľa je dokonca vyšší ako priemerné čisté finančné aktíva až o 1 400 eur (Obr. 3 a 1).

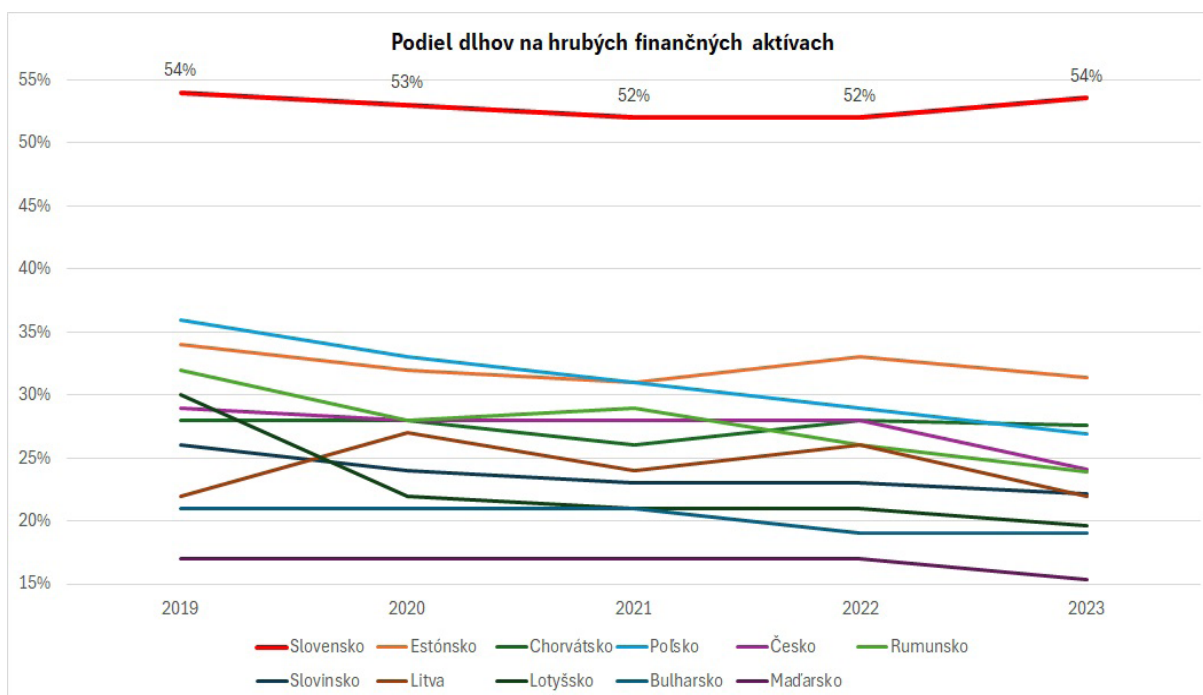
Obr. 3 – Priemerný dlh, zdroj: AWGR 2024

Ako jediní v regióne nových členských krajín EÚ majú obyvatelia Slovenska v priemere viac dlhov, ako finančných aktív. (Obr. 4). S takýmto podielom dlhov patríme aj medzi rekordérov krajín OECD (AWGR 2024).

Obr. 4 – Podiel čistých finančných aktív a dlhov na hrubých finančných aktívach, zdroj: AWGR 2024

Podiel dlhu na hrubých finančných aktívach bol v roku 2023 na Slovensku vo výške 54 percent a v medziročnom porovnaní stúpol o 2 p.b. (Obr. 5). Druhí v poradí v regióne sú Estónci len s 31 percentným podielom (zásadný rozdiel v porovnaní so Slovenskom), pričom ich podiel medziročne klesol o 2 p.b. (Obr. 5). Tu je dôležité zdôrazniť, že podiel zadĺženia ostatných porovnávaných krajín sa pohybuje na úrovni medzi 15 a 31 percentami, čo je rádovo menej než v prípade Slovenska. Problémom výšky slovenského podielu dlhu na celkových finančných aktívach je fakt, že dlhodobo stagnuje na úrovni nad 50 percent, pričom v ostatných porovnávaných krajinách mierne klesá (Obr. 5). Medzi rokmi 2019 a 2023 najviac podiel dlhu na hrubých finančných aktívach poklesol v Lotyšsku (o 10 p.b.) a Poľsku (o 9 p.b.).

Obr. 5 – Podiel dlhov na hrubých finančných aktívach, zdroj: AWGR 2020-2024

PROBLÉMY SLOVENSKÉHO FINANČNÉHO MAJETKU

Čistý finančný majetok slovenských domácností je okrem vkladov v bankách z veľkej časti uložený v akciách, dlhopisoch a podieloch v 2. a 3. dôchodkovom pilieri. Odhliadnuc od vkladov v bankách a súkromných investícií je finančný majetok v dôchodkovom sporení reálne nedostupný. Je nepoužiteľný napríklad na sanáciu vlastných dlhov, na prípadne preklopenie finančných problémov zapríčinených stratou zamestnania, alebo nepriaznivou životnou situáciou. Investície do dlhopisov, akcií a podielových fondov mimo dôchodkových spoločností tvoria na Slovensku len marginálnu časť čistých finančných aktív.

Tieto zistenia potvrdzujú aj výskumníci NBS, ktorí potvrdili, že „domácnosti sú naďalej konzervatívne aj v rámci svojich finančných aktív a držia najmä bezrizikové vklady alebo sporiace účty s nízkym výnosom. Iba necelých 6 % domácností drží finančné aktíva založené na investíciách, ako sú akcie, dlhopisy alebo podielové fondy.“ (Cupák a kol. 2023, s. 3). Výskumníci pritom identifikovali, že 80 percent z celkových majetkových aktív vlastnených domácnosťami na Slovensku sa nachádza v nehnuteľnostiach (Cupák a kol. 2023). Výsledky zistení NBS (Cupák a kol. 2023), Allianz (AWGR 2024) a ŠÚ SR (2024) možno z hľadiska nízkych finančných aktív slovenských domácností, likvidity ich majetku a schopnosti odolávať výzvam ekonomických výkyvov, ale aj výzvam plynúcim zo schopnosti zabezpečenia sa na starobu, dajú považovať za konzistentné.

Niektorí bankovní analytici v poslednej dobe tvrdia, že základným problémom občanov Slovenska je nízka finančná gramotnosť a z toho plynúca neschopnosť investovať do vlastného finančného zabezpečenia. S ohľadom na celkovú nízku príjmovú úroveň na Slovensku (Marcinčin 2024a) vysvetlením môže byť dlhodobou uplatňovaná politika nízkych miezd, ktorá spôsobila, že kritické množstvo slovenských domácností si nespóru vôbec, pretože na to nemá, a tie, ktoré si dokážu sporiť, peniaze ukladajú skôr do bánk, pretože si potrebujú tvoriť likvidnú rezervu na tzv. nečakané výdavky. Následne tieto úspory domácnosti postupne podľa potreby znova rozpúšťajú v spotrebe.

Čisté finančné aktíva priemerného obyvateľa Slovenska sú najnižšie spomedzi porovnávaných krajín a zároveň dlh priemerného obyvateľa Slovenska je druhý najvyšší. Takáto realita nám poukazuje na zásadný problém, ktorý na Slovensku máme a ktorý netlačia pred sebou ostatné krajiny strednej a východnej Európy. Tento stav možno identifikovať aj ako jednu z ďalších príčin spomalenia konvergencie slovenskej ekonomiky k priemeru EÚ. Nízka miera finančných aktív nepomáha zvyšovať ani spotrebu, ani rast produktivity práce domácich firiem, ale ani domáci kapitálový trh.

Na základe dát z tejto analýzy možno skonštatovať, že životná úroveň slovenských domácností a jednotlivcov, ako aj na ich schopnosť čeliť prípadným krízam, hospodárskym poklesom alebo nečakaným výdavkom je nízka, minimálne v komparácii s obyvateľmi v našej analýze porovnávaných krajín. Tieto zistenia potvrdzujú aj dáta EU SILC (2024), ktoré na Slovensku tiež identifikovali významné skupiny obyvateľstva čeliace problémom z dôvodu príjmov pod hranicou rizika chudoby, ako aj v miere materiálnej a sociálnej deprivácie kriticky veľkej časti obyvateľstva. Schopnosť jednotlivcov a domácností na Slovensku vytvárať si rezervy do budúcnosti a schopnosť zaistiť si slušné dôchodkové zabezpečenie na starobu je povážlivo malá, čo bude vytvárať do budúcnosti významné riziká ako pre štát a štátny rozpočet, tak aj pre domácnosti a obyvateľstvo, čo v konečnom dôsledku môže mať negatívne dopady na celú slovenskú ekonomiku.

Tieto problémy, ak ich nezačneme riešiť čo najskôr, nás dobehnú posilnené o dopady demografickej krízy (Marcinčin 2024b), ktorej dôsledky budú vyššie popísané problémy ešte saturovať. Ak akceptujeme, že nízke finančné aktíva a vysoká zadlženosť slovenských domácností je dôsledok nízkych príjmov a nie výlučne nízkej finančnej gramotnosti, potom ďalší výskum by sa mal zamerať na analýzu dôvodov pretrvávania nízkych príjmov. To, že nízke príjmy na Slovensku nekorelujú s agregátnymi údajmi (rast HDP, rast pridanej hodnoty, rast produktivity práce, inflácia) o ekonomike, vieme dekády a možno aj práve preto, že sme tieto disproporcie dlhodobo vo verejnej debate zľahčovali, v súčasnosti pravdepodobne žneme ich dôsledky aj v oblasti nízkych finančných aktív a vysokého podielu dlhu.

Preto je dôležité túto problematiku ďalej skúmať, odstraňovať nielen následky a symptómy aktuálneho stavu, ale najmä identifikovať a odstraňovať príčiny, čo je dôležité z pohľadu životnej úrovne na Slovensku, príjmov verejnej správy a rozvoja odvetví s vyššou priadnou hodnotou.

ZOZNAM LITERATÚRY

AGWR, 2024. Allianz Global Wealth Report 2024: Surprising relief. Paríž: Allianz Trade Economic Research. [Dostupné online.](#)

AGWR, 2023. Allianz Global Wealth Report 2023: The next chapter. Paríž: Allianz Trade Economic Research. [Dostupné online.](#)

AGWR, 2022. Allianz Global Wealth Report 2022: The last Hurrah. Paríž: Allianz Trade Economic Research. [Dostupné online.](#)

AGWR, 2021. Allianz Global Wealth Report 2021. Paríž: Allianz Trade Economic Research. [Dostupné online.](#)

AGWR, 2020. Allianz Global Wealth Report 2020: Wealth immunity. Paríž: Allianz Trade Economic Research. [Dostupné online.](#)

EU SILC, 2024. EU SILC 2023 - Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia. Bratislava: ŠÚ SR. [Dostupné online.](#)

EUROSTAT, 2024. Database. Luxemburg: Eurostat. [Dostupné online.](#)

CUPÁK, A. a kol., 2023. Household Finance and Consumption Survey 2021: Results from Slovakia. Bratislava: NBS, NBS Occasional Paper 2/202. [Dostupné online.](#)

IFP, 2024. Makroekonomické prognózy. Bratislava: IFP. [Dostupné online.](#)

MARCINČIN, A., 2024a. Mzdy na Slovensku sú nízke. Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online.](#)

MARCINČIN, A., 2024b. Demografický vývoj Slovenska a jeho regiónov. Bratislava: KOZ SR. [Dostupné online.](#)

RRZ, 2024. Výrazná konsolidácia ekonomiku mierne schladí (Makroekonomická prognóza). Bratislava: RRZ. [Dostupné online.](#)

Táto strana je prázdna.

KONFEDERÁCIA ODBOROVÝCH ZVÄZOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BAJKALSKÁ 29/A,
821 01 BRATISLAVA, SLOVAKIA

EMAIL: KOZSR@KOZSR.SK
WEB: WWW.KOZSR.SK

FACEBOOK: WWW.FACEBOOK.COM/KOZSR/

